

گسترش ناتو به بالکان غربی: بررسی عضویت آلبانی

آلبانی و کرواسی در اول آوریل ۲۰۰۹ به عنوان جدیدترین اعضای سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) رسماً به عضویت این سازمان درآمدند تا تعداد اعضای آن به ۲۸ کشور افزایش یابد. اگرچه عضویت اعضای جدید و توسعه منطقه تحت پوشش ناتو فی نفسه برای این سازمان حائز اهمیت می‌باشد ولی عضویت دو کشور از منطقه بالکان غربی حکایت از نگاه جدید ناتو به این منطقه دارد. پس از فروپاشی نظام کمونیستی، آلبانی جزو اولین گروه کشورهای بود که درخواست عضویت خود در ناتو را در سال ۱۹۹۲ ارائه نمود. در سال ۱۹۹۹ کشورهای که همزمان با آلبانی درخواست خود را ارائه کرده بودند یعنی لهستان، مجارستان و جمهوری چک موفق شدند به عضویت ناتو در آیند و آلبانی از این قافله عقب ماند. در این گزارش تلاش شده با بررسی علل تأخیر در پذیرش عضویت آلبانی، استراتژی جدید ناتو در منطقه بالکان غربی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سپس مزایای عضویت در این سازمان برای کشور آلبانی مورد ارزیابی قرار گیرد.

افزایش اهمیت منطقه بالکان غربی برای یورو-آتلانتیک

قاره اروپا پس از پشت سر گذاشتن دو جنگ جهانی ویران‌کننده نهایتاً به این جمع‌بندی رسید که تنها راه جلوگیری از بروز این نوع درگیری‌ها، تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و گره زدن منافع و امنیت کشورهای منطقه به یکدیگر می‌باشد. بر اساس همین استراتژی با دخالت کشورهای بزرگ اروپایی و حمایت ایالات متحده آمریکا در کنار پیشبرد طرح همگرایی اقتصادی از طریق ایجاد جامعه اروپایی، طرح ایجاد امنیت دسته جمعی و گره زدن امنیت کشورهای منطقه به یکدیگر مورد پیگیری قرار گرفته و نهایتاً منجر به ایجاد سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در سال ۱۹۴۹ شد.

با تکمیل روند همگرایی در اروپای غربی همان طور که رهبران این منطقه پیش بینی کرده بودند، تا حد قابل توجهی صلح و ثبات جایگزین درگیری‌های خونین نظامی در این بخش از اروپا شد و قدرت‌های بزرگ یعنی فرانسه، آلمان، ایتالیا و انگلیس به دلیل منافع اقتصادی ناشی از همگرایی، برخی اختلافات مرزی خود را کنار گذاشتند. با فروپاشی نظام کمونیستی از اوایل دهه ۱۹۹۰ بخشی از اروپا که به جبهه کمونیسم تعلق داشت مورد توجه سران یورو-آتلانتیک قرار گرفت و بنابراین گسترش نهادهای یورو-آتلانتیکی به شرق به اولویت اصلی مقامات اروپا و آمریکا تبدیل شد. بر همین اساس بحث گسترش حوزه تحت پوشش نهادهای یورو-آتلانتیکی از جمله ناتو و اتحادیه اروپایی به طور جدی در دستور کار

مقامات اروپایی قرار گرفت و در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۴ طی دو موج، ۱۰ کشور جدید از اروپای شرقی و مرکزی به سازمان پیمان آتلانتیک شمالی و در سال‌های ۲۰۰۴ و ۲۰۰۷ نیز ۱۲ کشور به اتحادیه اروپایی ملحق شدند.

البته توجه بیش از حد به بحث گسترش نهادهای یورو-آتلانتیکی به شرق با هدف محدود کردن روسیه تا حد امکان، باعث شد تا منطقه‌ای بسیار مهم که همواره منشأ بحران‌های خونین در قاره اروپا بوده، مورد غفلت قرار گیرد. این کم توجهی ادامه داشت تا اینکه جنگ و خونریزی در یوگسلاوی سابق در دهه ۹۰ و تأثیرات این بحران بر امنیت کل قاره اروپا، باعث شد مقامات اروپای غربی به این جمع‌بندی برسند که صلح و ثبات واقعی در اروپا در صورتی تحقق خواهد یافت که روند همگرایی کل این قاره را فرا گیرد.

بالاخره پس از چهار سال جنگ و درگیری بین صرب‌ها، مسلمانان و کروات‌ها، در اواسط دهه ۱۹۹۰ ناتو با اعزام هزاران نیروی حافظ صلح به بوسنی، حضور خود در این منطقه را آغاز نمود. در سال ۱۹۹۹ پس از تجاوزات صربستان به آلبانی تباران جدایی طلب در استان جنوبی صربستان یعنی کوزوو، ناتو مجبور شد با حملات هوایی به بلغراد، صربستان را مجبور به پایان تجاوزات نماید و بنابراین ناتو برای اولین بار در طول تاریخ فعالیت خود دست به عملیات نظامی زد. پس از آن نیز این سازمان با ایجاد نیروی ویژه‌ای تحت عنوان Kosovo Forces حضور خود در این منطقه را تثبیت نمود. پس از این بحران بود که موضوع عضویت کشورهای بالکان غربی در نهادهای یورو-آتلانتیکی مورد توجه مقامات دو سوی آتلانتیک قرار گرفت و گام‌های عملی در این مسیر برداشته شد. عضویت در اتحادیه اروپایی مستلزم پشت‌سر گذاشتن مراحل سخت‌تر و پیچیده‌تری بود، اما با حمایت

آمریکا بحث عضویت این کشورها در ناتو به طور جدی‌تری پیگیری شد، تا اینکه در آوریل ۲۰۰۸ در نشست بوخارست با درخواست عضویت آلبانی و کرواسی در ناتو موافقت گردیده و عضویت مقدونیه به حل مناقشه با یونان بر سر نام مقدونیه موکول گردید.

با توجه به بررسی فوق در مجموع می‌توان دلایل افزایش اهمیت منطقه بالکان غربی برای یورو-آتلانتیک را به شرح زیر تقسیم‌بندی نمود:

۱. منطقه بالکان غربی برای ناتو اهمیت ژئوپولیتیکی پیدا کرده‌است. در حال حاضر کلیه کشورهای هم‌مرز با بالکان غربی عضو ناتو و اتحادیه اروپایی می‌باشند و لذا ثبات و امنیت در منطقه بالکان غربی تأثیر مستقیم بر ثبات و امنیت در کشورهای عضو اتحادیه اروپایی خواهد داشت.

۲. در حال حاضر تقریباً بین کلیه کشورهای منطقه بالکان غربی یعنی کرواسی، بوسنی، صربستان، مونته‌نگرو، کوزوو و مقدونیه اختلافات مرزی وجود دارد و شاید تنها استثنا آلبانی باشد. بروز تنش بین این کشورها به دلیل اختلافات مرزی می‌تواند امنیت کل اروپا را تحت تأثیر قرار دهد. مقامات اروپایی امیدوارند همچون تجربه کشورهای بزرگ اروپایی که پس از همگرایی در نهادهای اروپا-آتلانتیکی در خصوص حل مناقشات مرزی از خود تسامح نشان دادند، کشورهای منطقه بالکان نیز در همین مسیر حرکت کنند. این امیدواری وجود دارد که با جذب این کشورها در نهادهای یورو-آتلانتیکی، اهمیت مرزها برای مردم و مقامات این کشورها کم‌رنگ‌تر شده و صلح و ثبات در منطقه از استحکام بیشتری برخوردار گردد.

۳. اگرچه با فروپاشی بلوک شرق، روسیه بخش قابل توجهی از نفوذ خود در منطقه بالکان غربی را از دست داد، ولی این کشور همچنان با بهره‌گیری از فرصت‌های بوجود

روند تحقق عضویت آلبانی در ناتو

معاهده واشنگتن که در سال ۱۹۴۹ به امضا رسید، شرایط مشخص و دقیقی برای عضویت کشورها در ناتو مشخص نمود و تنها به ذکر این نکته بسنده شد که کشورهای داوطلب عضویت باید اقدام به استقرار دموکراسی و حکومت قانون بنمایند. در واقع ماده ۵ این معاهده راه ورود را برای همه کشورها جهت عضویت در ناتو باز گذاشته است.

پس از عضویت لهستان، چک و مجارستان در ناتو در سال ۱۹۹۹، به رهبری آمریکا طرح جزئی‌تری برای تعیین روند پذیرش اعضای جدید در این سازمان تدوین گردید. این طرح که طرح اقدام برای عضویت^۱ نامیده می‌شود، گام‌های مشخصی را که یک دولت باید برای عضویت در ناتو بردارد مشخص نموده است. از جمله این گام‌ها حرفه‌ای کردن نیروهای مسلح، حل منازعات مرزی با کشورهای همسایه و استقرار دموکراسی می‌باشد.

آلبانی در سال ۱۹۹۲ جزو اولین کشورهایی بود که به دنبال فروپاشی نظام کمونیستی درخواست عضویت خود در ناتو را ارائه نمود. اگرچه با درخواست عضویت سایر کشورهایی که همزمان با آلبانی درخواست خود را ارائه نمودند، موافقت گردید و این کشورها توانستند در سال ۱۹۹۹ به عضویت ناتو درآیند ولی از یک طرف به دلیل کم توجهی به مسائل امنیتی منطقه بالکان غربی تا قبل از بحران کوزوو در سال ۱۹۹۹ (که قبلاً به آن اشاره شد) و از طرف دیگر به دلیل فاصله زیاد آلبانی با ملاک‌های مورد نظر ناتو جهت پذیرش عضویت، درخواست آلبانی مورد توجه قرار نگرفت. آلبانی از نظر جمعیت و شرایط اقتصادی در حدی نبود که بتواند مشارکت مؤثری در ناتو داشته باشد.

آمده در جریان درگیری‌های قومی و نژادی در این منطقه تلاش نموده بخشی از نفوذ خود را اعاده نماید. در حال حاضر موضوع استقلال کوزوو و حمایت روسیه از صربستان در مخالفت با این اعلام استقلال باعث نزدیکی صربستان به روسیه شده است. مقامات یورو-آتلانتیک امیدوارند با گذشت زمان و کم رنگ شدن بحث کوزوو بتوانند از طریق ترغیب مقامات صربستان به همکاری با نهادهای یورو-آتلانتیکی، نفوذ باقی‌مانده روسیه در منطقه بالکان را از بین ببرند.

۴. منطقه بالکان غربی از نظر جغرافیایی در موقعیتی قرار دارد که پیوستن آن به ناتو، به کشورهای عضو کمک خواهد کرد ارتباط خود با مسیرهای مهم حمل و نقل و همچنین مسیرهای انتقال انرژی را تقویت نمایند. موضوع امنیت انرژی طی سال‌های اخیر به یکی از برنامه‌های کاری ناتو تبدیل شده و لذا حضور کشورهای بالکان غربی در این مجموعه می‌تواند گزینه‌های پیش روی ناتو و اتحادیه اروپایی جهت متنوع کردن مسیرهای انتقال انرژی را افزایش دهد.

۵. کشورهای عضو ناتو طی سال‌های اخیر با چالش‌های جدی در سایر مناطق دنیا از جمله افغانستان مواجه شده و مجبورند حضور خود در این مناطق را افزایش دهند. با توجه به محدودیت ظرفیت‌های نظامی، این کشورها مجبورند برای افزایش حضور در یک منطقه، از میزان حضور خود در منطقه دیگر بکاهند. در حال حاضر بخش قابل توجهی از نیروهای ناتو در بوسنی و کوزوو حضور دارند و لذا مقامات یورو-آتلانتیک امیدوارند با ادغام منطقه بالکان غربی در ناتو و استقرار ثبات در این منطقه دیگر نیازی به حضور نظامی در کشورهای مذکور نباشد و آنها بتوانند از این نیروها در سایر مناطق از جمله افغانستان استفاده کنند.

1. Membership Action Plan

بالاخره پس از سال‌ها پیگیری از سوی مقامات آلبانیایی و انجام برخی اصلاحات، این کشور موفق شد در آوریل ۲۰۰۸ همراه با کرواسی مجوز ورود به ناتو را پیدا کند. اکثر تحلیلگران معتقدند که آلبانی همچنان با شرایط و استانداردهای مورد نظر ناتو فاصله زیادی دارد. از زمان برگزاری اولین انتخابات در سال ۱۹۹۱ پس از فروپاشی سیستم کمونیستی، همواره نزاع و درگیری‌های جدی بین احزاب آلبانی وجود داشته‌است. در هر دوره انتخابات که برگزار می‌شود، حزب بازنده از پذیرش پیروزی حزب مقابل خودداری نموده و آن را متهم به تقلب انتخاباتی می‌کند. سازمان امنیت و همکاری در اروپا همواره انتخابات آلبانی را پائین‌تر از سطح استانداردهای بین‌المللی ارزیابی کرده است. این سازمان حتی انتخابات محلی ۲۰۰۷ را پائین‌تر از سطح استاندارد بین‌المللی ارزیابی نمود. آلبانی در عرصه اصلاح سیستم قضائی، اصلاح سیستم انتخاباتی و مبارزه با فساد اداری و جنایات سازمان یافته نیز با کمبودهای جدی مواجه می‌باشد. بنابراین مجموع تحلیل‌ها و گزارش‌های ارائه شده حکایت از آن دارد که پذیرش عضویت آلبانی در ناتو در راستای نگاه جدید یورو-آتلانتیک به منطقه بالکان غربی و ضرورت ادغام این منطقه در سایر بخش‌های اروپا می‌باشد.

اهمیت عضویت در ناتو برای آلبانی

عضویت در ناتو برای کشور کوچکی همچون آلبانی از چند منظر حائز اهمیت می‌باشد. اول اینکه آلبانی وارد سیستم امنیت جمعی شده که کشورهای قدرتمندی همچون آمریکا و قدرت‌های بزرگ اروپایی عضو آن می‌باشند و بر اساس اساسنامه این سازمان هرگونه نقض امنیت کشورهای عضو با واکنش سایر اعضاء همراه خواهد بود. بنابراین اگرچه آلبانی در حال حاضر روابط مسالمت‌آمیزی با همسایگان خود داشته و هیچ خطری

امنیت این کشور را تهدید نمی‌نماید، ولی عضویت در ناتو اطمینان خاطر مردم و مسؤولان این کشور را افزایش خواهد داد. مقامات آلبانی معتقدند عضویت در ناتو باعث تعدیل در رفتار صرب‌های تندرو به خصوص پس از شناسایی استقلال کوزوو از سوی آلبانی خواهد شد.

موضوع دوم که به نظر می‌رسد از اهمیت بیشتری نسبت به مورد اولی برخوردار است، تأثیرات روانی و تبعات اقتصادی ناشی از عضویت آلبانی در ناتو می‌باشد. تحلیلگران معتقدند عضویت آلبانی در ناتو باعث کاهش نگرانی‌های امنیتی شرکت‌های تجاری که مایل به سرمایه‌گذاری در آلبانی هستند، خواهد شد. از آنجا که سرمایه‌گذاران همواره هنگام سرمایه‌گذاری در یک کشور اولین ملاحظه‌ای که مورد توجه قرار می‌دهند بحث ضریب امنیتی در آن کشور است، عضویت آلبانی در ناتو تا حد قابل توجهی این نگرانی را مرتفع می‌نماید. شاید دلیل اصلی استقبال گسترده مردم آلبانی و حمایت بیش از ۹۰ درصدی از عضویت این کشور در ناتو همین موضوع باشد، چرا که مردم آلبانی در صورت عضویت، خود را با تهدید امنیتی جدی که نگران آن باشند مواجه نمی‌دانند.

استفاده از امکانات و توانمندی‌های ناتو در بهبود وضعیت نیروهای نظامی آلبانی و اصلاح ساختارهای سیاسی یکی دیگر از اهداف مورد نظر دولتمردان آلبانیایی می‌باشد. آلبانی که هدف نهایی خود را عضویت در اتحادیه اروپایی تعیین نموده، امیدوار است بتواند از دریچه ناتو سریع‌تر به این هدف دست پیدا کند.

ملاحظات

۱. مردم و دولتمردان آلبانی در مقایسه با مردم دولتمردان کرواسی از عضویت کشورشان در ناتو استقبال گسترده‌تری نمودند. در حالی که در آلبانی حمایت مردمی از عضویت در ناتو به بیش از ۹۰٪ رسید، در کرواسی

به‌رغم تلاش‌های دولت جهت افزایش شناخت مردم نسبت به مزایای عضویت در ناتو، میزان حمایت مردمی به سختی از مرز ۵۰٪ گذشت. تنها پس از حمله یک صرب به سفارت کرواسی در صربستان پس از شناسایی استقلال کوزوو از سوی این کشور، میزان حمایت مردمی از عضویت در ناتو به ۶۰٪ رسید.

۲. حزب حاکم دموکرات در جریان نهایی شدن موضوع عضویت آلبانی در ناتو نهایت تلاش خود را به کار گرفت تا حداکثر بهره‌برداری انتخاباتی را از این موضوع بنماید. حزب حاکم با تبلیغات گسترده تلاش نمود چنین وانمود کند که عضویت در ناتو حاصل اصلاحات و اقدامات گسترده دولت طی چهار سال اخیر می‌باشد. این نوع رفتار دولت تا حدودی واکنش منفی سایر احزاب و افکار عمومی در آلبانی را به همراه داشت. به عنوان نمونه شرکت رئیس جمهور، نخست‌وزیر و رئیس پارلمان آلبانی در مراسم سران ناتو در استراسبورگ در حالیکه از کرواسی تنها نخست‌وزیر شرکت کرده بود، اعتراضاتی را به دنبال داشت.

۳. انتخابات آتی پارلمانی که در ۲۸ ژوئن برگزار خواهد شد از نظر حیثیتی برای آلبانی بسیار حائز اهمیت است، زیرا اولین انتخابات پس از عضویت آلبانی در ناتو می‌باشد. با توجه به سابقه بسیار بد آلبانی به خاطر ناتوانی در برگزاری انتخابات سالم و آزاد، اکنون همه نگاه‌ها به نحوه برگزاری انتخابات آتی می‌باشد. برگزاری انتخاباتی پائین‌تر از سطح استانداردهای بین‌المللی در کشوری که به عضویت ناتو در آمده، قطعاً شعار و ادعای این سازمان در خصوص حکومت قانون و استقرار دموکراسی را با چالش مواجه خواهد کرد. این انتخابات همچنین از منظر گام بعدی آلبانی یعنی حرکت به سمت الحاق به اتحادیه اروپایی نیز حائز اهمیت می‌باشد.

رضا پیرپیران

سفارت جمهوری اسلامی ایران - تیرانا